

KONSTANTIN
PRESLAVSKY
UNIVERSITY
SHUMEN

ШУМЕНСКИ УНИВЕРСИТЕТ
"ЕПИСКОП КОНСТАНТИН ПРЕСЛАВСКИ"

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.ик.п. инж. Андрей Иванов Андреев
на дисертационен труд на инж. Весела Валентинова Миланова
на тема „ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЖИРОСКОПИЧЕСКОТО ОРИЕНТИРАНЕ В
МАРКШАЙДЕРСКОТО ОСИГУРЯВАНЕ НА ПОДЗЕМНОТО РАЗРАБОТВАНЕ НА
НАХОДИЩАТА И ПОДЗЕМНОТО СТРОИТЕЛСТВО“
за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
в професионално направление 5.7. „Архитектура, строителство и геодезия“

Основание за становището е Заповед № Р -1145/11.12.2017 на Ректора на Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“ гр. София, чл. 31 и чл. 32 от ППЗРАСРБ.

I. Обща характеристика

1. Докторантът е зачислен в редовна форма на обучение към катедра „Маркшайдерство и геодезия“ на Миннотехнологичен факултет при Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“ със Заповед № Р-275/12.03.2014 г. по Решение на ФС на Миннотехнологичен факултет от 06.03.2014 г.
2. Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита пред научно жури по Решение на разширен катедрен съвет на катедра „Маркшайдерство и геодезия“ към Миннотехнологичен факултет на Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски“, проведен на 16.11.2017 г.
3. Докторантът е отчислен с право на защита с Решение на факултетния съвет при Миннотехнологичен факултет на Минно-геоложки университет от 16.11.2017 г.
4. Изследванията са извършени в МГУ и рудници на територията на РБългария.

II. Оценка на дисертационния труд

Представеният за становище дисертационен труд е с обем 200 страници, включващ основен текст и приложения с резултати от експерименталното изследване и тяхната обработка. Основният текст се състои от: въведение, две основни части - теоретична и практическа с обобщения и изводи; заключение и претенции за приноси; публикации по темата на дисертационния труд - 4 бр. Библиографският списък е от 89 бр. източници - 16 бр. интернет адреси, 23 бр. на кирилица и 66 бр. на латиница. Основният текст е опангледен с 35 фигури, 25 таблици и 93 номерирани формули.

Историята за създаването на теории и жirosкопически уреди за нуждите на жirosкопическото ориентирането датира от 18 век и непрекъснато се развиват във времето. Велики учени, като Ойлер, Ломоносов, Фуко, Труве, Апшютц и др. развиват и усъвършенстват теорията и приборите свързани с жirosкопите и жirosкопическото ориентиране. Много бързо жirosкопическото ориентиране намира практическо приложение в различни области – военното дело, въздушния, морския и наземния транспорт, минното дело, геодезията и др. Днес този метод на ориентация продължава да се усъвършенства и прилага във военното дело, геодезията и маркшайдерството. Съвременните изследвания в областта на оптоелектрониката, нанотехнологиите, микропроцесорната и компютърната техника допринасят за усъвършенстване

на жirosкопическото приборостроене – жирокомпаси, жиротеодолити, жirosкопически приставки и др.

Проблемите свързани с оптимизирането на методите на жirosкопическото ориентиране, ефективната обработка, оценка, анализа и интерпретацията на резултатите от жirosкопическите измервания са важни и с тяхното решаване може да доведе до преосмисляне на съществуващите, настоящите и бъдещи методи на жirosкопическото ориентиране, осигуряващо съвременното ефективно приложение при подземно разработване на находищата и подземното строителство.

Правилно авторът е отбелязал, че с оглед спецификата на инструментите за жirosкопическо ориентиране и предимствата на съвременните жirosкопични технологии на този етап е необходимо усъвършенстване на жirosкопическата част и оптимизиране на метода на жirosкопическото ориентиране.

Актуалността, обекта, предмета, целта и задачите на дисертационната работа са поместени във въведението. Представени са обхвата, методите, приложимостта и полезността на изследването.

В теоретичната част в подточки са анализирани и изследвани състоянието и тенденции в развитието на основните групи безроторни жirosкопи и са формулирани аспекти, относно възможността от внедряването им в устройството на жиротеодолити, като алтернатива на механичните ротори.

В първа точка са анализирани изискванията към чувствителните елементи (ЧЕ). В резултат на проучването е установено, че към всеки тип жirosкоп трябва да се подхожда индивидуално, защото се характеризира с индивидуален модел на грешките, продиктуван от конструкцията, природата на жirosкопичния ефект, спецификата на ЧЕ и др.

Във втора точка, докторантът е извършил преглед и анализ на оптичните жirosкопи. В резултат на анализа оптичните жirosкопи се представят с две основни разновидности - кръгови лазерни жirosкопи и влакнесто-оптични жirosкопи. Оценени са предимствата и недостатъците на този вид жirosкопи.

В трета точка са разгледани и анализирани вибрационни (кориолискови) жirosкопи. Анализирана е MEMS (Micro Electro Mechanical Systems) технологията и са представени техните предимства. Разгледана е и една от най-успешните реализации на вибрационните жirosкопи - HRG (Hemispherical Resonating Gyroscope) технологията. Направен е извода, че този високотехнологичен и високоточен жirosкоп, е привлекателна възможност за бъдеща реализация от много производители и са подходящи за приложение в геодезията.

От проучването в теоретичната част на дисертационния труд, в отговор на поставената цел и задачи и в съответствие с етапите на решение са направени четири извода.

Практическата част включва три точки. Анализирани са възможностите за оптимизиране на жirosкопическото ориентиране и са изследвани ефективността от приложението му в реални условия. Чрез емпирично изследване е създадена методика, осигуряваща бързо, надеждно и ефективно извършване на жirosкопическо ориентиране и доказването ѝ в практиката.

В първа точка е представен реален експеримент. Експериментът е реализиран на територията на парк „Студентски“ с жиротеодолит „Gi-B2“. Измервания са извършени в периода 20.08- 04.09.2014 година и включват общо 47 жirosкопични измервания от пет станции и хоризонтално измерване на посоки в три гируса за определяне на ъглите между страните от полигона. Приложена е методика за еталониране на инструмента. Анализирана е точността на посочния ъгъл на базата на разработена методика включваща редуване на работни и еталонни измервания, подходящ брой на приемите и няколко начина на обработка на резултатите от измерванията. Подбора на оптимални резултати е на базата на статистическа обработка и оценка на основата на средно квадратната грешка на посочния ъгъл.

В втора точка се представя прилагането на методиката в реални условия, като е извършен контрол на ориентирането на изработки на различна дълбочина в условия на подземно разработване на полезни изкопаеми (р-к „Челопеч“ и р-к „Конава“) и подземно строителство (метростанция „Витоша“). В експериментите са използвани жиротеодолит GiB2 и жirosкопична приставка GAK1. Извършен е анализ на резултатите от измерванията. Получените резултати

свидетелстват, че отклоненията са в рамките на паспортна точност на инструментите, а повечето случаи са дори значително по-ниски от тази граница. Това е доказателство за формулираната в работната хипотеза възможност за повишаване на точността на метода при определяне на поправка към еталонната стойност на инструментите за всеки обект.

В точка трета са представени обобщени изводи от извършеното експериментално изследване.

В заключението автора е обобщил извършеното в дисертационния труд и получените резултати. С това се отчита изпълнение на поставената цел и задачи на дисертационния труд.

III. Обобщено мнение и предложение

Значимост на приносите

Приносите в дисертационния труд са значими, както за геодезическата и маркшайдерската практика при прилагане на жirosкопическото ориентиране, така и за обработка, оценка, анализ и интерпретацията на резултатите от този вид измервания. Те ще допринесат за разширяване на познанията в изследваната област и ще обогатят научните изследвания в приложението на високоточно жirosкопическото ориентиране в различни области. Разработената методика може да се прилага в ориентирането на изработки на различна дълбочина в условия на подземно разработване на полезни изкопаеми и подземно строителство.

Оценка на приносите

По моя преценка дисертационният труд и приносите са лично дело на докторанта. Считам, че те са напълно достатъчни за този вид изследване и ще обогатят знанията в областта на жirosкопическото ориентиране, като го оптимизират от гледна точка на критерии за точност и надеждност.

Публикации по дисертацията

Считам, че четирите публикации в които докторанта е съавтор са свързани с дисертационния труд. В две от публикациите докторанта е на първо място в авторския колектив. Три от публикациите са доклади на Национална конференция с международно участие, а една е статия в специализирано списание. Приемам направените публикации, като част от дисертационния труд.

Цитирания и използване на резултатите

Няма приложени цитирания на докторанта от други автори. Експериментите са извършени в МГУ, както и в рудници „Челопеч” и „Кошава” и подземно строителство на метростанция „Витоша”.

Автореферат

Авторефератът е разработен съгласно изискванията и отразява най-съществените моменти от дисертационния труд.

Забележки и препоръки

Нямам забележки по същество, но е необходимо да се прецизира терминологията в практическата част – начин, способ, методика, технология, метод и др.

Препоръчвам на докторанта да продължи изследванията си в областта на повишаване ефективността на жirosкопическото ориентиране и прилагането му в практиката.

Лични впечатления

Запознах се с докторанта по време на програмна акредитация през 2017 г. на срещата на експертната група с докторантите. Представеният дисертационен труд е напълно завършен научно изследователски труд, включващ подробни анализи, оценки и оптимизации на

жироскопическото ориентиране с подходящо разработена методика. Интересните творчески търсения и изследвания на докторанта инж. Весела Валентинова Миланова са от значение за геодезическата и маркшайдерската наука и практика.

Заклучение

Получените резултати от изследването ми дават основание да оценя положително качествата на дисертационния труд на инж. Весела Валентинова Миланова на тема „Приложение на жироскопическото ориентиране в маркшайдерското осигуряване на подземното разработване на находищата и подземното строителство”.

Препоръчвам на уважаемите членове на научното жури да гласува положително и дадат на инж. Весела Валентинова Миланова образователната и научна степен „доктор” в професионално направление 5.7. „Архитектура, строителство и геодезия”.

27.02.2018 г.
гр. Шумен

Изготвил становището:
/проф. д.ик.п. инж. А. Андреев/